

Norrköpings kommun
Annika.karlsson@norrkoping.se

2023-09-27
Dnr SI 2022:8458

Beslut

efter kvalitetsgranskning av
undervisningen i källkritiskt förhållningssätt
– fokus gymnasieskolan
vid Bråvallagymnasiet 2
i Norrköpings kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Bråvallagymnasiet 2 avseende verksamhetens kvalitet inom undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan. Syftet med denna kvalitetsgranskning är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning i källkritiskt förhållningssätt till digitala och andra källor, med fokus på gymnasieskolan. I granskningen omfattar begreppet källkritiskt förhållningssätt både källkritik, källtillit och informationssökning. Granskningen syftar till att besvara frågan:

I vilken utsträckning främjar undervisningen elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor?

Kvalitetsgranskningen omfattar 30 gymnasieskolor hos både offentliga och enskilda huvudmän. Urvalet omfattar en variation av skolor avseende geografisk spridning och storlek. Granskningen har genomförts av undervisningen i år 1 och 2 vid både yrkesprogram och högskoleförberedande program i ämnena engelska, historia, naturkunskap (alternativt biologi, fysik, kemi), religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk. Vid sidan av beslut till de granskade skolenheterna kommer även en övergripande rapport publiceras våren 2024.

Granskningen genomfördes 8 september 2023 av utredarna Anna Alm och Kaiwan Adl Zarabi.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram i granskningen inom det granskade området vilket beskrivs i bilaga 1. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2. På varje område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning. Om en verksamhet bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på inom vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan. Om en verksamhet bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Fakta om verksamheten

Bråvallagymnasiet 2 är en kommunal gymnasieskola belägen i ett ytterområde av Norrköping. Huvudman för skolenheten är Norrköpings kommun. Vid skolenheten bedrivs utbildning inom gymnasieskolans Bygg- och anläggningsprogram, VVS- och fastighetsprogrammet. Enligt huvudmannens uppgift får 252 elever sin utbildning

vid skolenheten, som leds av en rektor. På skolenheten finns också en ämneslärare som tillika är skolbibliotekarie på 20%.

Beslut:

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Utifrån framtagna kvalitetskriterier har Skolinspektionens utredning inte visat annat än att verksamheten inom de granskade områdena fungerar väl.

Skolinspektionen har därför inte identifierat några utvecklingsområden.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar.

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Kvalitetsgranskningen syftar till att granska i vilken utsträckning undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor.

Det innefattar en granskning av hur lärarna arbetar för att utveckla och anpassa undervisningen till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Samarbetet mellan lärare och skolbibliotekens personal har en viktig roll att fylla i det.

Granskningen innefattar också om ett källkritiskt förhållningssätt och metod ständigt är levande/närvarande i undervisningen genom både teoretiska resonemang och praktiska exempel. Detta innefattar prövningar av trovärdighet och relevans av både information och olika källor. Det gäller såväl text som bild, rörlig bild och ljud samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Till sist innefattar granskningen hur eleverna får möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt samt hur lärarna leder och stöttar elevernas utveckling av källkritiska förmågor.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor *i hög utsträckning*.

Granskningen visar att Bråvallagymnasiet 2 visserligen har få skolövergripande insatser gällande källkritik men att det i ämneslagen finns ett gott samarbete för att utveckla undervisningen. Lärarna strävar efter att hålla undervisningen för källkritiskt förhållningssätt uppdaterad genom att följa den tekniska utvecklingen och vilka forum eleverna använder sig av för att söka och ta del av information.

I undervisningen har lärarna återkommande genomgångar, till exempel av begrepp och perspektiv inom källkritisk teori och metod. Dessutom visar de praktiskt hur källkritisk prövning av olika typer av källor går till. Genomgångarna av informations-sökning omfattar även vad utfallet i digitala sökmotorer påverkas av.

Granskningen visar slutligen att lärarna ger stöttning och ledning i uppgifterna där eleverna får tillämpa det källkritiska förhållningssättet. Lärarna vägleder och återkopplar till eleverna kring hur de använt sig av sina källor. Lärarna ger även stödstrukturer, bland annat i form av ett väl valt innehåll och tips på källor. Dessutom har lärarna ett medvetet arbete för att succesivt öka elevernas självständighet och egna ansvar i takt med att de källkritiska förmågorna utvecklas. Eleverna får använda sina förmågor på olika typer av källor så som text, ljud, bild och video.

Samarbete för att utveckla undervisningen inom källkritiskt förhållningssätt

Granskningen visar att lärarna på flera sätt håller undervisningen i källkritiskt förhållningssätt uppdaterad även om det saknas en tydlig plan för kontinuerliga insatser om källkritik och källkritiskt tänkande på skolan. Granskningen visar också att lärarna fortbildar sig i ämneslagen och samverkar i riktning mot ett källkritiskt och granskande förhållningssätt i sina respektive ämnen.

Utveckling av undervisningen i källkritiskt förhållningssätt

Granskningen visar att lärarna på flera sätt håller undervisningen i källkritiskt förhållningssätt uppdaterad. Av intervju med lärarna och rektorn framgår att lärarna håller sig informerade om den tekniska utvecklingen och det stora informationsflödet i elevernas digitala verklighet. Det sker bland annat genom kommungemensamma kompetensutvecklingsinsatser, informella samtal i kollegiet, i ämneslagen och med eleverna. Eleverna säger att lärarna är väl medvetna om vilka forum och plattformar de besöker på internet. Detta genom lärarna samtalar med eleverna om den information de stöter på när de har källkritiska övningar. Lärarna kan

ibland även kommentera elevernas diskussioner och påminna dem om att vara källkritiska även privat. Men lärarna säger också att de skulle behöva mer kontinuerlig kompetensutveckling för att bibehålla undervisningen på den nivå som den nu befinner sig på. Lärarna berättar exempelvis att de fått en föreläsning av kommunens IT-strateg om hur man kan använda ChatGPT och AI men de tillägger att det måste ske oftare och i ett mer praktiskt sammanhang för att de ska kunna ha möjlighet att förbli uppdaterade och även kunna använda sig av AI på ett positivt och utvecklande sätt. Lärarna säger att de i framtiden gärna skulle vilja veta hur de kan använda AI i undervisningen.

Samverkan i frågor som rör källkritiskt förhållningssätt

Granskningen visar visserligen att det saknas en plan för kontinuerliga insatser om källkritik och källkritiskt tänkande på skolan men det framgår ändå av både intervjuer och observationer att samtliga lärare arbetar med källkritiskt tänkande utifrån sina respektive ämneskunskaper. Av intervju med lärare framkommer att det tidigare fanns ett mer omfattande kollegialt samarbete kring exempelvis källkritiskt tänkande som drevs på central nivå i kommunen av förstelärarna. Detta är numera nedlagt. Enligt skolbibliotekarien har eleverna i år 1 en biblioteksintroduktion men på grund av att hen har en begränsad tjänstgöring som skolbibliotekarie finns det nu ingen tid för att ha ett djupare samarbete med lärarna om källkritik. Detta bekräftas av eleverna som säger att de känner till att skolenheten har en skolbibliotekarie och att hen har varit inne och presenterat sig för eleverna men tillägger att skolbibliotekarien inte har pratat om källkritik med dem, det har istället lärarna gjort. Lärarna tillägger att de önskar ett ökat samarbete med skolbibliotekarien gällande källkritik och källkritiskt tänkande. Rektorn säger att eftersom skolbibliotekarien också arbetar som lärare finns redan ett visst samarbete på skolenheten, men betonar också att de källkritiska momenten främst är lärarnas ansvar.

Granskningen visar att lärarna fortbildar sig i ämneslagen och samverkar i riktning mot ett källkritiskt och granskande förhållningssätt i sina respektive ämnen. Lärarna ger exempel på att de gemensamt tar upp aktuella ämnen, som desinformation och kontroversiella frågor i olika medier gällande exempelvis kriget i Ukraina. De använder sig av liknande övningar samt uppmanar eleverna att använda sig av samma tillförlitliga källor och plattformar som exempelvis uppslagsverk, Forum för levande historia och Globalis. Lärarna berättar att de då de pratar med elever hur man ska hantera informationsflödet. Det gäller särskilt om det inte finns en tydlig och pålitlig källa och de uppmanar eleverna att de inte ska dela information på ett oreflekterat sätt. Lärarna säger att samverkan främst sker i ämneslagen men att detta sker med flera veckors mellanrum. De utvecklar med att beskriva att de anser att de behöver ses oftare om en gemensam linje gällande källkritiskt tänkande både ska kunna bibehållas och vidareutvecklas. Enligt eleverna är dock lärarnas undervisning om källkritik och källkritiskt tänkande samstämmig. Exempelvis berättar eleverna att lärarna säger att de ska titta efter vem som är ansvarig för källan,

om informationen finns på flera ställen och om den verkar rimlig. Granskningen visar att även om det i nuläget finns ett gott samarbete i ämneslagen på skolenheten gällande undervisningen i källkritiskt förhållningssätt, sker samverkan till största delen på enskilda lärares initiativ, i de enskilda ämneslagen och utan att skolbibliotekariens övergripande kunskaper tas till vara. Detta gör att arbetet med det källkritiska förhållningssättet riskerar att bli sårbart och personbundet. Därutöver är lärarna i behov av att kontinuerligt vidareutveckla och fördjupa sina kunskaper, särskilt kring hur de i framtiden ska kunna arbeta med AI och ChatGPT för att bibehålla det goda arbete som redan finns på skolan. Enligt rektorn är en sådan kompetensutveckling planerad.

Skolinspektionen vill ytterligare framhålla att en sådan utbildningsinsats är värdefull för lärarna och skolenheten och att den med förtjänst skulle kunna ske kontinuerligt då utvecklingen går snabbt på detta område. En utbildningsinsats inom områden som AI och ChatGPT kunna bidra till att lärarna i sitt framtida arbete med källkritik och källkritiskt tänkande får möjlighet att bibehålla och utveckla det goda arbete som nu finns på skolan.

Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

Granskningen visar att lärarna lägger upp undervisningen så att ett källkritiskt förhållningssätt ständigt är närvarande vilket inbegriper teoretiska resonemang och praktiska exempel på hur information och olika källor kan granskas och värderas. Granskningen visar också att lärarna undervisar om informationssökning i olika källor samt hur utfallet av sökningar på nätet påverkas och styrs av algoritmer.

Källkritiskt förhållningssätt i undervisningen som prövar trovärdighet och relevans

Granskningen visar att lärarna lägger upp undervisningen så att ett källkritiskt förhållningssätt ständigt är närvarande vilket inbegriper teoretiska resonemang och praktiska exempel på hur information och olika källor kan granskas och värderas.

Lärarna berättar att det källkritiska perspektivet vävs in som en naturlig del i alla gymnasiegemensamma ämnen. De tillägger att sättet som det görs varierar mellan ämnenas respektive karaktär. Av intervjuerna med både lärare, rektor och elever framkommer att alla lärare återkommande möjliggör för eleverna att använda sig av den källkritiska terminologin med begrepp som äkthet, beroende, närhet och tendens. I vissa ämnen, som exempelvis historia, jobbar läraren uttryckligen med källkritik och de klassiska källkritiska begreppen som äkthet, tendens, beroende och närhet medan källkritiken i engelska ofta utgör en del av en uppgift. Eleverna be-

rättar att alla lärare presenterar trovärdiga källor för dem samt inkluderar källkritiska resonemang i uppgifternas utformning. En lärare berättar att hen brukar visa eleverna vad som är trovärdiga källor, som exempelvis uppslagsverk och statliga myndigheters hemsidor, och hur eleverna kan söka i dessa. Eleverna berättar också att de, som ett led i att förstå olika texttyper, även fått göra övningar då de ska granska och värdera information och utifrån denna lära sig argumentera för eller emot en sakfråga. Enligt eleverna har detta skett i flera ämnen.

Lärarna åskådliggör dessutom behovet av kritiskt tänkande och ett källkritiskt förhållningssätt ytterligare genom att använda sig av kontroversiella och aktuella frågor, som exempelvis kärnkraft. Utöver det visar lärarna hur manipulerade bilder konstrueras och används. En lärare berättar att hen brukar välja ämnen som engagerar och intresserar eleverna, exempelvis gjorde eleverna nyligen en övning där de fick utreda bakgrunden och orsakerna till Centerpartiets förslag om att sommarlovet borde kortas ner med två veckor. Vidare berättar lärarna att de även undervisar eleverna i hur de ska förhålla sig källkritiskt till bild, ljud och videor. En lärare berättar att de tittat på ett program på Utbildningsradion som handlade om deep fake och de har även gått genom hur man gör en bildanalys. Detta bekräftas av eleverna som berättar att lärarna visat dem hur man analyserar bildadresser och hur man kan manipulera bilder med hjälp av AI. Eleverna berättar att de i ämnet svenska fått veta hur man analyserar annonser och reklam genom att fundera över hur annonsörerna vänder sig till olika mottagare med värdeladdade ord. En annan lärare berättar att hen visade eleverna valaffischer och berättade hur man kan påverka väljare med hjälp av bildspråk och manipulerade bilder. I ämnet svenska får eleverna dessutom träna på att identifiera olika texttyper och hur de genom argumentation kan lära sig att se hur olika skribenter försöker påverka läsaren. I ämnet engelska fick eleverna exempelvis skriva en text om varför ungdomar idag är så dåliga på källkritik. Det gjorde att de började fundera över och diskutera om och i så fall varför det förhåller sig så, berättar en lärare.

Informationssökning i olika källor

Granskningen visar att lärarna undervisar om informationssökning i olika källor samt hur utfallet av sökningar på internet påverkas och styrs av algoritmer. Av intervjuerna framkommer att lärarna både visar praktiskt och resonerar om hur eleverna kan söka information i databaser, på bibliotek, i tryckta källor och på internet. Lärarna berättar att eleverna får använda sig av både läromedel, skolbibliotekets böcker, tidningsartiklar och vetenskapliga publikationer när de ska söka efter källor. Eleverna har tillgång till några dagstidningar genom skolans digitala plattform och lärarna berättar att de använder dessa medier i undervisningen. Informationssökningen omfattar också internet och lärarna visar eleverna hur en trovärdig internetkälla kan se ut och hur man söker på internet. En lärare berättar att hen visar eleverna hur exempelvis olika sökmotorer fungerar, hur man kan optimera sina sökresultat men också hur olika algoritmer påverkar sökresultaten samt hur så kallade "filterbubblor" skapas. En lärare berättar att för att illustrera detta lät hen

eleverna gå igenom bänkkamratens Tik Tok- flöde för att därigenom utröna klasskamratens intressen. Lärarna berättar att de arbetar med att visa eleverna hur de ska kunna avgöra om en websida är tillförlitlig eller inte genom att exempelvis leta efter en ansvarig utgivare eller kontaktuppgifter till författaren.

Lärarna ger eleverna stöttning i användningen av det källkritiska förhållningssättet

Granskningen visar att eleverna får uppgifter som omfattar hur de ska tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt i relation till olika sorters källor. Granskningen visar vidare att eleverna får aktivt stöd och stödstrukturer för att utveckla sina källkritiska ställningstaganden. Av granskningen framgår slutligen att eleverna får återkoppling från lärarna på hur de använder sig av det källkritiska förhållningssättet samt vilka källor de valt.

Källkritiskt förhållningssätt i elevernas uppgifter

Granskningen visar att eleverna får uppgifter som omfattar hur de ska tillämpa ett källkritiskt förhållningssätt i relation till olika sorters källor. Av intervjuerna och lektionsobservationerna framkommer att eleverna ofta får uppgifter där det källkritiska förhållningssättet ingår som en naturlig del av uppgiften. Enligt eleverna är lärarna väldigt måna om att eleverna ska ha ett källkritiskt förhållningssätt och framhåller vikten av att använda sig av flera olika källor. Eleverna får ofta uppgifter där de ska använda sig av olika typer av källor, som exempelvis videor, tryckta källor och bilder. Lärarna har även gett eleverna råd för hur de kritiskt ska granska dessa källor. Vid intervjuerna framkommer att flera lärare ofta låter eleverna jämföra olika typer av källor. Vid en Skolinspektionens lektionsobservationer fick eleverna exempelvis öva på att granska bild- och videomanipulationer. Övningen inkluderade även att eleverna skulle resonera, först i grupper och sedan i helklass, kring vilka konsekvenser manipulationer av ljud och bild kan få. Enligt lärarna och eleverna bygger de källkritiska uppgifterna på elevernas kunskapsmässiga progression och ökar i svårighetsgrad ju längre in i utbildningen eleverna kommer, både under de enskilda kursernas gång och mellan kurserna.

Aktivt stöd och stödstrukturer för att agera källkritiskt

Granskningen visar vidare att eleverna får aktivt stöd och stödstrukturer för att utveckla sina källkritiska ställningstaganden. Lärarna uppger att de stöttar eleverna både på individuell nivå men även på gruppnivå, när de upptäcker att det finns generella behov i klasserna. Av intervjuer och observationer framkommer att eleverna ges ett aktivt stöd och tydliga instruktioner för hur de ska förhålla sig källkritiskt till information som de ska använda sig av i sina uppgifter. Lärarna berättar att de ibland stöttar eleverna i deras tillämpning, genom att de väljer ut material och

källor som eleverna ska utgå ifrån och designar uppgifter där eleverna får källor som de ska undersöka källkritiskt. Även eleverna beskriver detta. Exempelvis berättar en lärare att hen gjorde en uppgift där eleverna fick tre olika länkar som de skulle undersöka ur ett källkritiskt perspektiv. Övningen, som gjordes i klassrummet, innefattade att läraren gick runt och coachade eleverna i hur de skulle tänka kring källornas tillförlitlighet och relevans i förhållande till uppgiften. Även om lärarna ger eleverna stöttning genom att förse dem med källor, säger de också att eleverna är relativt fria gällande vilka källor de kan använda i uppgifterna, så länge eleverna använder dessa på rätt sätt, exempelvis för att belysa ett visst perspektiv. Eleverna uppger att lärarna alltid är tillgängliga och kan svara på frågor och ge tips på hur de kan förbättra sin källkritiska kompetens. Även detta speglades i en av de lektionsobservationer som Skolinspektionen genomförde, då läraren kontinuerligt gick runt bland eleverna och stöttade dem i sökning, granskning och värdering av källor i uppgifterna de genomförde.

Återkoppling kring källkritiska ställningstaganden

Av granskningen framgår att eleverna får återkoppling från lärarna om vilka källor de valt och dessutom hur de använder sig av det källkritiska förhållningssättet. Av intervjuerna och Skolinspektionens observationer framgår det att lärarna ger återkoppling på hur eleverna har använt sig av de källkritiska aspekterna när de arbetat med sina uppgifter, men även att lärarna ger eleverna individuell återkoppling och råd under tiden som eleven arbetar med sin uppgift och i samband med att eleven efterfrågar stöd. Vid en av lektionsobservationerna visade läraren exempelvis en elev hur hen skulle skriva en referens. Eleverna säger att lärarna ger dem kontinuerlig återkoppling på hur de arbetar med källor och källkritik, samt att de ger eleverna tips på hur de kan förbättra sitt arbete med informationssökning, granskning och värdering av källor.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

På Skolinspektionens vägnar

X Arne Hellmark

Arne Hellmark
Beslutsfattare
Signerat av: Arne Hellmark

X Anna Alm

Anna Alm
Föredragande
Signerat av: Anna Alm

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Kaiwan Adl Zarabi deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- 2 lektionsobservationer
- 1 gruppintervjuer med elever
- 1 gruppintervjuer med lärare och skolbibliotekarie
- En intervju med rektor.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från besöket för faktakontroll.

Kvalitetsgranskningen omfattar 30 gymnasieskolor hos både offentliga såväl som enskilda huvudmän. Urvalet omfattar en variation av skolor med avseende på geografisk spridning och storlek. Granskningen har genomförts av undervisningen i år 1 och 2 vid både yrkesförberedande och högskoleförberedande program i ämnena engelska, historia, naturkunskap (alternativt biologi, fysik, kemi), religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk. Vid sidan av beslut till de granskade skolenheterna kommer även en övergripande rapport publiceras till våren 2024.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde 1: Samarbete för att utveckla undervisningen om källkritik

I området granskas hur lärarna utvecklar undervisningen och håller sig uppdaterade i förhållande till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Inom detta område är även samarbetet mellan lärare och med skolbibliotekens personal en viktig del för att utveckla skolans arbete och bidra till elevernas källkritiska förhållningssätt samt ge dem möjlighet att tillägna sig konkreta metoder för till exempel informationssökning. Lärarna behöver kunskap för att kunna undervisa eleverna om var och hur de hittar tillförlitliga källor samt balanserad information genom det som kallas sökkritik och källtillit. Lärarna behöver hålla sig uppdaterade så att undervisningen även kan innehålla moment om hur teknik och algoritmer påverkar källor och handlingar samt om hur den digitala tekniken utvecklas. I detta är en viktig del även de plattformar och forum

som eleverna får information från, vilket gör att lärarna behöver hålla sig uppdaterade även kring hur dessa sorterar och visar information.

Bedömningsområde 3: Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

Området handlar om huruvida lärarna återkommande genomför undervisning om källkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Forskningen visar att kombinationen av kunskapen inom ett ämne och dess vetenskapliga grund och förhållningssätt tillsammans med konkreta metoder för källkritiskt granskning och värderande är särskilt viktigt. Det är därför viktigt att lärarna kontinuerligt integrerar undervisningsmoment om kritiskt tänkande och ett källkritiskt förhållningssätt i respektive ämne.

Det är viktigt att undervisningen innehåller både teoretiska genomgångar och praktiska övningar av källkritiskt förhållningssätt och metod, och att dessa är ständigt levande/närvarande i undervisningen. Läraren behöver presentera olika källkritiska metoder som är relevanta utifrån ämnets vetenskapliga grund samt ge eleverna en möjlighet att reflektera över hur olika digitala källor och informationsflöden kan värderas utifrån olika vetenskapliga traditioner och metoder. Det är således av vikt att undervisningen involverar såväl text som bild, rörlig bild och ljud, samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Bedömningsområde 3: Eleverna får stöttning i användningen av källkritiskt förhållningssätt

I området granskas hur lärarna ger eleverna möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt. För att utveckla elevernas källkritiska förhållningssätt är det viktigt att lärarna tar ansvar för och leder eleverna genom att medvetet skapa uppgifter med ett väl valt innehåll och med genomtänkta frågor som eleverna ska undersöka. Lärarens ledning och stöttning bör även innebära att eleverna får stöd och konstruktiv, åldersanpassad feedback för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt i förhållande till både digitala och tryckta källor. En annan viktig aspekt är att eleverna ges stödstrukturer, till exempel tydliga instruktioner för hur de ska arbeta eller modeller för hur saker ska presenteras, men de kan också utgöras av vägledning från läraren i konkreta situationer, exempelvis stöd i form av ändamålsenliga och genomtänkta frågor. Allteftersom kunskapen och förmågorna utvecklas över tid finns det möjlighet att minska stödstrukturernas omfattning samtidigt som uppgifterna bör stötta en progression och ge eleverna möjlighet att lära sig använda olika typer av källor samt lär sig deras styrkor och brister.

Det är viktigt att läraren utmanar eleverna att tänka utanför ramarna och ifrågasätta deras antaganden om den information de tar del av och som de undersöker samt producerar inom undervisningen. Uppgifterna bör även omfatta

källkritiska tillvägagångssätt i olika typer av digitala verktyg, olika typer av källor och former av uttryck och ge eleverna möjlighet att arbeta mer fritt med undersökande uppgifter.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[Undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/undervisningen-i-kallkritiskt-forhallningssatt-fokus-gymnasieskolan)

Bilaga 2: Författningsstöd

Gymnasieskolans syfte är enligt **skollagen** (2010:800) bland annat att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper (15 kap. 2 § skollagen). Enligt **läroplanen** ska eleverna kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. [...] Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetslivet, digitaliseringen och den tekniska utvecklingen, internationaliseringen samt miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. [...] I ett allt mer digitaliserat samhälle ska skolan också bidra till att utveckla elevernas digitala kompetens. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information (Förordning om läroplan för gymnasieskolan [SKOLFS 2011:144], Lgy 11, 1 Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag).

I **läroplanen** anges vidare att det är skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt program kan använda sina kunskaper som redskap för att bland annat kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för bland annat kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning och lärande, kan använda bibliotek och deras resurser samt har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv och förmåga att kritiskt granska och bedöma det de ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Mål). Enligt läroplanen ska läraren i undervisningen utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång samt organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat får möjlighet att använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Riktlinjer). Alla som arbetar i skolan ska, i skolans arbete med normer och värden, uppmärksamma de möjligheter och risker som den ökande digitaliseringen medför (Lgy 11, 2.2 Normer och värden, Riktlinjer).

Av **skollagen** följer att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor (2 kap. 9 skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges handledning och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, däribland skolbibliotek och digitala verktyg. Rektor ansvarar vidare för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Rektor har därtill ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att stärka elevernas språkliga och digitala kompetens (Lgy 11, 2.6 Rektorns ansvar).

I **ämnesplaner** för engelska, historia, religionskunskap, samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk, naturkunskap, biologi, fysik och kemi anges bland annat följande avseende respektive ämnes syfte. Undervisningen i engelska ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor. I historia ska eleverna ges möjlighet att söka, granska, tolka och värdera olika typer av källor och att använda digitala verktyg för att söka information från olika medier. I religionskunskap ska ge eleverna ges möjlighet att analysera texter och begrepp, kritiskt granska källor i digital och annan form, diskutera och argumentera. I svenska och svenska som andraspråk ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker, sammanställer och kritiskt granskar information från olika källor och ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, söva och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter. I naturkunskap ska undervisningen syfta till att eleverna bland annat utvecklar förmåga att kritiskt värdera och ta ställning i frågor som har ett naturvetenskapligt innehåll. I biologi, fysik och kemi ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att kritiskt värdera och skilja mellan påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. I ämnesplan för samhällskunskap anges att ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt kräver ett kritiskt förhållningssätt och eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla ett sådant. Det omfattar förmåga att söka, strukturera och värdera information från olika källor och medier samt förmåga att dra slutsatser utifrån informationen. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.